

Structureel wetenschappelijk onderzoek naar eerstelijns verloskunde

Door: *Judith Manniën en Anke de Jonge*
Afdeling *Midwifery Science*

Verloskundige zorg en wetenschap

De verloskundige zorg staat vol in de schijnwerpers. Met behulp van wetenschappelijk onderzoek wordt gezocht naar de oorzaken van de relatief hoge perinatale sterfte in Nederland en naar aangrijpingspunten om deze omlaag te brengen. Belangrijke ontwikkelingen en nieuwe inzichten in de verloskundige zorg zijn: preconceptiezorg specifiek voor die groepen met een relatief hoge perinatale sterfte, medische innovaties zoals prenatale screening, nieuwe vormen van pijnbestrijding, en de noodzaak om veranderingen aan te brengen in de organisatie van het verloskundig systeem. Ook de samenleving verandert en dat leidt tot een grotere vraag naar zorg op maat en naar vraaggestuurde

zorg: de mondigheid van de (aspirant-)zwangere is toegenomen en centraal staat dat zij keuzes kan en mag maken en daarvoor optimaal geïnformeerd moet worden. Ontwikkelingen in het beroepsdomein en de maatschappelijke omgeving vergroten de behoefte aan onderbouwing van wat verloskundigen doen. Een 'eigen' wetenschap Verloskunde heeft een empirische basis nodig: gegevens over de verloskundige zorg in Nederland. Dit onderbouwt de ontwikkelingen en de wensen voor de toekomst.

Nieuwe afdeling Midwifery Science

Al sinds 2008 werkt VU medisch centrum samen met de AVAG Academie Verloskunde Amsterdam-Groningen. Samen, inclusief medewerking van het Nederlands Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg NIVEL, hebben ze een nationale studie opgezet naar de eerstelijns verloskundige zorg in Nederland, de Deliver-studie (Data EersteLIjns VERloskunde). Een ander doel van de samenwerking tussen VUmc en AVAG is om de academisering van de eerstelijns verloskunde te bevorderen.

In mei 2009 zijn de eerste 3 onderzoekers aangesteld bij VUmc; toen nog als onderdeel van de afdeling Epidemiologie & Biostatistiek. Sinds voorjaar 2010 bestaat de afdeling Midwifery Science officieel. VUmc heeft hiermee als eerste UMC een academische afdeling voor midwifery science. Om het onderzoek in goede banen te leiden is per augustus 2010 Eileen Hutton uit Canada aangesteld als hoogleraar. Eileen Hutton is de eerste verloskundige die in Nederland een leerstoel bezet. Naast haar leerstoel is zij wetenschappelijk docent en onderzoeker aan de McMaster University in Hamilton, Canada. Jarenlang was zij ook werk-

Anke de Jonge

GROOT PROGRAMMA

EEN ACADEMISCHE AFDELING VOOR MIDWIFERY SCIENCE

zaam als verloskundige. Het verloskundige systeem in Canada is vergelijkbaar met dat in Nederland, omdat het in de jaren '90 is opgezet naar Neder-

lands model. In beide landen hebben laag-risicozwangeren de keuze uit een thuis of ziekenhuisbevalling onder begeleiding van een verloskundige. Op 17 februari 2011 zal zij haar inaugurele rede houden.

Sinds augustus 2010 is Gea Vermeulen (directeur AVAG) aangesteld als hoofd van de afdeling.

VUmc en EMGO+

Binnen het VUmc is de afdeling Midwifery Science ingebed in het EMGO+ Instituut, waar het valt onder het onderzoeksprogramma Quality of Care. Het EMGO instituut staat bekend om de goede wetenschappelijke kwaliteit en relevante maatschappelijk impact van haar onderzoek. Binnen Quality of Care is veel expertise aanwezig met allerlei onderzoeksmethodes en ruime kennis omtrent de ontwikkeling van meetinstrumenten. Binnen EMGO+ hebben alle projecten beschikking over statistische en methodologische ondersteuning, kunnen alle projecten gebruik maken van assistentie bij gegevensbeheer, en is er een wetenschapscommissie die het bestuur adviseert over zaken betreffende de kwaliteit van het primaire proces van onderzoek (onderzoeksvoorstellen en -beleid). Doordat de afdeling Midwifery Science onderdeel is van EMGO+, is gemakkelijk aansluiting te vinden bij andere afdelingen zoals huisartsgeneeskunde, sociale geneeskunde, community genetics en metamedica.

Daarnaast heeft de afdeling nauwe banden met de verloskundige opleidingen, eerstelijns verloskundigen, de KNOV (Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen), onderzoeksinstituten NIVEL en TNO, en andere onderzoekers die zich bezig houden met verloskunde bij AMC, UMC St Radboud en het LUMC. Tevens wordt er getracht een breder internationaal netwerk op te bouwen, waar momenteel al contacten liggen met Canada,

Eileen Hutton

UK, en Australië.

Missie afdeling Midwifery Science

In Nederland zijn de afgelopen jaren kritische geluiden te horen over het verloskundig systeem, onder andere wat betreft de eerstelijns verloskundige zorg en dan met name de thuisbevalling. Omdat wetenschappelijke informatie veelal ontbreekt, wordt deze discussie vaak gevoerd op basis van emoties en belangen. Recent wetenschappelijk onderzoek naar thuisbevallen toont aan dat dit net zo veilig is als bevallen in het ziekenhuis wat betreft perinatale uitkomsten [de Jonge et al. BJOG 2009]. Daarmee is de discussie niet verstomd: ander zeer recent onderzoek stelt opnieuw vragen bij de organisatie van het verloskundig systeem. Meer onderzoek naar het Nederlandse verloskundige systeem kan laten zien welke verbeteringen wenselijk zijn. Inmiddels raakt ook de overheid steeds meer overtuigd van het belang van wetenschappelijk onderzoek in de verloskunde. De minister van VWS heeft dit erkend door een onderzoeksagenda

GROOT PROGRAMMA

te laten opstellen en voor de uitvoering geld (8 miljoen euro) ter beschikking te stellen. Voor de afdeling Midwifery Science is in het begin van 2010 een meerjaren onderzoeksbeleidsplan vastgesteld. In dit beleidsplan is het leidende onderzoekthema: 'Kwaliteit van zorg'. Het thema valt uiteen in de volgende deelthema's: organisatie en toegankelijkheid van verloskundige zorg, klinische effectiviteit van zorginterventies en kosteneffectiviteit van verloskundige zorg. De focus ligt op de eerstelijns zorg vanwege de schaarheid van onderzoek naar de eerstelijns verloskundige zorg in Nederland en wereldwijd. Tevens biedt de bijzondere organisatie van het Nederlandse verloskundige systeem met zijn grote aantal thuisbevalingen een uniek onderzoeksterrein. De afdeling Midwifery Science beoogt de kwaliteit van de Nederlandse verloskundige zorg voor moeder en kind te verbeteren en een bijdrage te leveren aan de academisering van de opleiding verloskunde. De afdeling tracht deze doelen te bereiken door het initiëren, begeleiden en uitvoeren van excellent onderzoek naar de kwaliteit en effectiviteit van de verloskundige zorg en door het verspreiden van de vergaarde resultaten en kennis. Dit gebeurt onder andere door academische input (kennis over onderzoeksmethoden en onderzoeksresultaten) te

'EVIDENCE-BASED PRACTICE' BINNEN DE (EERSTELIJNS) VERLOSKUNDE

leveren aan de Academie Verloskunde Amsterdam-Groningen (AVAG). Ook participeren studenten in toenemende mate in het onderzoek van de afdeling. De verwachting is dat dit bijdraagt aan een toename van 'evidence-based practice'

binnen de (eerstelijns) verloskunde. Momenteel is de afdeling bezig met zich te profileren en met het bedenken en schrijven van onderzoeksvoorstellen om externe financiering binnen te halen. Daarnaast loopt de nationale Deliver-studie die de organisatie, kwaliteit en toegankelijkheid van de eerstelijns verloskundige zorg in kaart zal gaan brengen; en heeft een senior onderzoeker van de afdeling dit jaar een Veni-subsidie van de

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) binnen gehaald.

MRNN (Midwifery Research Network Nederland)

Omdat eerstelijns zorg wordt verleend in veel relatief kleine verloskundige praktijken, is dataverzameling ingewikkelder dan bijvoorbeeld in grote ziekenhuizen. In samenwerking met onder andere de verloskundige opleidingen zal in het aankomende jaar het onderzoeksnetwerk MRNN van de grond komen en vorm krijgen. Dit netwerk heeft als doel om gegevensverzameling in verloskundige praktijken te vergemakkelijken en te coördineren. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de oprichting van een netwerk van academische verloskundige praktijken, die onder andere een actieve bijdrage zullen leveren aan de formulering van onderzoeksvragen en het uitvoeren van onderzoek.

Deliver-studie (Data Eerstelijns Verloskunde)

De verloskunde academies Amsterdam en Groningen zijn vorig jaar de Deliver studie gestart, in samenwerking met de onderzoeksinstituten NIVEL en EMGO+. Deze studie heeft als doel de actuele verloskundige zorgvraag en zorgverlening te beschrijven en daarmee een bijdrage te leveren aan de verloskundige wetenschap. Verschillende aspecten van de verloskundige zorg zullen in kaart worden gebracht:

- **de kwaliteit:** professionele kwaliteit, communicatie, cliëntveiligheid, cliëntervaring;
- **de organisatie:** poortwachterfunctie, verantwoordelijkheden, samenwerking, continuïteit van zorg, afstemming, studentenbegeleiding, ICT;
- **de toegankelijkheid:** bereikbaarheid, zorggebruik, verloskundige problemen bij huisartsenpost.

Dit is het eerste prospectieve grootschalige cohortonderzoek binnen de eerstelijns verloskundige zorg in Nederland.

Tussen September 2009 en December 2010 zullen gegevens verzameld worden van cliënten en verloskundigen in 20 verloskundigenpraktijken

GROOT PROGRAMMA

Judith Manniën

verspreid over Nederland, die een afspiegeling vormen van de landelijke verloskundigen- en cliëntenpopulatie. Cliënten ontvangen maximaal 3 vragenlijsten: vroeg in de zwangerschap, laat in de zwangerschap en na de bevalling. Het primaire doel van de vragenlijsten is om te bepalen wat de verwachtingen en ervaringen zijn van cliënten (bijvoorbeeld kwaliteit van ontvangen zorg, echo's, prenatale screening, emoties, gezondheid, leefstijl). Deze cliëntgegevens zullen gekoppeld worden aan gegevens van de Stichting Perinatale Registratie Nederland (PRN) en aan de zwangerschapskaartgegevens die verloskundigen bijhouden. Verloskundigen en praktijkassistenten van de 20 deelnemende praktijken zullen gedurende een week alle werkgerelateerde activiteiten noteren in een dagboek. Daarnaast zullen al die verloskundigen een vragenlijst krijgen over hun samenwerking met andere zorgverleners, hun taakopvattingen en attitudes, en in hoeverre ze werken volgens richtlijnen en standaarden. Een andere vragenlijst wordt verstuurd aan alle 519 verloskundigenpraktijken in Nederland om informatie te verwerven over

de grootte en organisatie van de praktijken, de verlening van preconceptiezorg, samenwerking met andere zorgverleners, het opleiden van studenten, en zorgverlening aan allochtonen en ongedocumenteerden. Gegevens op cliënt-, verloskundigen- en praktijkniveau zullen gekoppeld worden. Er worden 7800 cliënten verwacht met minimaal één ingevulde vragenlijst (60%), 135 dagboeken met werkgerelateerde werkzaamheden (100%), 110 ingevulde vragenlijsten door verloskundigen (100%), ruim 300 ingevulde vragenlijsten door verloskundigenpraktijken (~60%).

De Deliver-studie zal een uitgebreide database opleveren met landelijk representatieve gegevens over de kwaliteit van de eerstelijns verloskundige zorg in Nederland. De studie zal beter inzicht geven in het huidige verloskundig systeem, zal verloskundig onderzoek een enorme impuls geven en zal 'evidence-based practice' binnen de eerstelijns verloskunde ondersteunen.

Tevens biedt de studie de gelegenheid aan mensen om zich als onderzoeker te kwalificeren want verschillende promovendi en ook studenten van de verloskunde academies zullen gebruik gaan maken van de data uit de Deliver-studie. Idealiter is de studie een opmaat voor een permanente databank van verloskundige gegevens.

Het eerste artikel, over de opzet van de Deliver studie, is onlangs ingestuurd naar een internationaal tijdschrift. De resultaten van de Deliver-studie zullen gepresenteerd worden tijdens de lustrumviering ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de KVV (Kweekschool voor Vroedvrouwen) in september 2011.

Inmiddels zijn er al 7 promovendi die gebruik (gaan) maken van de gegevens die voortkomen uit deze Deliver-studie. Dit betreft promotie-onderzoeken met zeer gevarieerde onderwerpen, zoals pijn tijdens de baring, prenatale screening voor congenitale afwijkingen, zorggebruik door (allochtone) zwangeren, en infectieziekten tijdens de zwangerschap. En er zijn plannen voor nog minstens 3 aanvullende promotietrajecten op basis van de gegevens uit de Deliver-studie. De meeste promo-

vendi doen nog aanvullend onderzoek door middel van video-opnames van consulten, interviews met zwangeren en/of hun partners, vragenlijsten, of bestaande databases (zoals LinH met gegevens van huisartsen). De eerste promotie staat gepland voor 2012!

Veni-subsidie

Het eerste succes van de afdeling Midwifery Science op onderzoeksgebied is het verwerven van een prestigieuze Veni-subsidie door een senior-onderzoeker van de afdeling. De titel van het project waarvoor de subsidie is verkregen, luidt: 'Building a model for quality of care during labour for low-risk women; the importance of care provider and care setting'. De Veni-subsidie zal de komende vier jaar gebruikt worden om onderzoek te doen naar plaats van bevallen (thuis, ziekenhuis of bevalcentrum) en naar de verantwoordelijke zorgverlener aan het begin van de baring (verloskundige of gynaecoloog). Het effect van deze factoren op kwaliteit van zorg, gezondheidsuitkomsten en ervaringen van vrouwen zal bestudeerd worden. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van grote databestanden die samengevoegd zullen worden

(Lemmon-studie, PRN gegevens) en van unieke prospectief verzamelde cohortgegevens (Deliverstudie). Daarnaast zullen kwalitatieve interviews uitgevoerd worden met vrouwen waarvan tijdens de baring de zorg werd overgedragen van een verloskundige (1^e lijn) naar een gynaecoloog (2^e lijn) en zullen er internationale vergelijkingen gemaakt worden met Engeland en Canada. Om het 'quality of care' model te testen, zal onder andere onderzocht worden of de incidentie van maternale morbiditeit bij laagrisico vrouwen hoger is als ze bij het begin van de baring onder zorg zijn van een verloskundige (1^e lijn) of een gynaecoloog (2^e lijn); en wat de invloed is van plaats van bevalling op de tevredenheid over de bevalling, gezondheidsuitkomsten en medische ingrepen bij laagrisico vrouwen onder zorg van een verloskundige. Onderzoek naar de verloskundige zorg in Nederland staat nog in de kinderschoenen. Deze studie draagt cruciaal bij aan de optimalisatie van die zorg in Nederland en in andere landen waar steeds meer thuisbevallingen plaatsvinden en verloskundigen zorg verlenen aan moeder en kind tijdens zwangerschap en baring.

